

“Konstitusiyaya müddəalarının aliliyinin və onların təkamülünün təmin edilməsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi mühüm rol oynayır. Ali konstitusiyaya ədalət mühakiməsi orqanı qismində Konstitusiyaya Məhkəməsi ölkəmizin hüquq sisteminin inkişafına öz töhfəsini verir, hüquqi tənzimləmə məsələləri üzrə müsbət təcrübə formalaşdırır, konstitusiyaya nəzarəti funksiyalarını yerinə yetirməklə Konstitusiyanın birbaşa tətbiqini həyata keçirir”.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 20 illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq konfransın iştirakçılarna ünvanlanmış təbrik məktubundan

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı, ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi rəhbər kimi Azərbaycan xalqı üçün verdiyi böyük töhfələrdən biri də ölkəmizdə konstitusionalizm ideyalarının inkişaf etdirilməsi, dövlətçilik tariximiz üçün tam yeni olan konstitusiyaya nəzarəti institutunun yaradılması və inkişafı olub.

Azərbaycanın ilk müstəqil Konstitusiyası xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə hazırlanaraq 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edildi. Bu tarixi hadisə xalqımızın həyatında yeni, əhəmiyyətli bir səhifəni yazdı, dövlətimizin hüquqi, siyasi və iqtisadi inkişafının gələcək istiqamətlərini müəyyənləşdirdi.

Əsas Qanun əks etdirdiyi humanizm və demokratiya prinsipləri ilə ölkəmizin tərəqqisi, dövlətçiliyini möhkəmləndirilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi üçün hərtərəfli zəmin yaratdı. Ulu öndər Heydər Əliyevin gərgin əməyinin bəhrəsi olan bu tarixi və hüquqi əhəmiyyətli sənədin suveren Azərbaycanın müstəqillik yolunda daha inamla addımlarında, milli mənəvi dəyərlərimizin qorunmasında, əhalinin rifahının təmin edilməsində böyük rolu oldu.

kişafına xidmət edən bu vəzifənin icra olunmasında Konstitusiyaya Məhkəməsinin üzünə mühüm hüquqi vəzifələr düşür.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyəti nəticəsində Konstitusiyaya normaların statik məcmusu olmaqla çıxır, Konstitusiyaya dəyərləri və prinsipləri zamanın tələbləri çərçivəsində şərh edilir, eləcə də onların daimi inkişafı təmin olunur. Bununla da Konstitusiyaya ictimai inkişafın ortaya çıxan yeni tələblərinin nizama salınmasında canlı vasitə rolunu oynayır. Bu isə öz növbəsində ona cəmiyyətdəki yeniliklərə adekvat təsir imkanı verən xüsusi dinamizm qazandırır.

Konstitusiyaya Məhkəməsi özünün əsas səlahiyyətlərindən biri olan normativ hüquqi aktların Konstitusiyaya uyğunluğunu yoxlamaq səlahiyyəti vasitəsilə ilk növbədə Konstitusiyanın aliliyini təmin etmiş olur. Konstitusiyaya Məhkəməsi yoxlanılan normanın və ya onun hər hansı bir hissəsinin Konstitusiyaya və ya özündən üstün hüquqi qüvvəyə malik aktı uyğun olmadığı müəyyən etdikdə onu qüvvədən düşmüş elan edir. Bununla həmin normativ hüquqi aktın müvafiq müddəası öz hüquqi qüvvəsini itirir və Azərbaycan Respublikasının ərazisində tətbiq edilə bilməz.

sələri həll edir və Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş digər səlahiyyətlərini həyata keçirir.

Ümumiyyətlə, konstitusiyaya nəzarəti konstitusiyaya müddəalarının aliliyini təmin edən vasitə olmaqla, demokratik, hüquqi dövlətin mühüm atributu kimi qiymətləndirilir. Geniş mənada konstitusiyaya nəzarətinin əsas təyinatı dövlət orqanlarının Konstitusiyanın tələblərinə zidd hüquqi aktlarının qanunvericilik sistemindən kənarlaşdırılmasından və ya onların real konstitusiyaya-hüquqi məzmununun aydınlaşdırılmasından ibarətdir.

Xüsusilə vurğulanmalıdır ki, Konstitusiyaya Məhkəməsi qanunvericiliyin ona verdiyi səlahiyyətlər çərçivəsində fəaliyyət göstərir və hakimiyyətin digər qollarının normayaratma fəaliyyətinə müdaxilə etmir. Lakin məhz ali konstitusiyaya nəzarəti orqanına xas olan və bir çox halda hüquq tənzimlənməsi sahəsində mövcud boşluqları aradan qaldırır - Konstitusiyanın və qanunların rəsmi şərhini, Konstitusiyaya uyğun olmayan hüquq normalarının qüvvədən salınması yeni hüququn ortaya çıxmasına səbəb olmağa bilməz. Məhkəmənin belə fəaliyyəti həm demokratik mahiyyəti, həm də mövcud sistemə müvafiqliyi baxımından milli hüququn inkişafının ümumi qanunauyğunluğundan və inkişaf istiqamətlərindən kənar çıxır və ölkəmizin hüquq sisteminin daha da zənginləşdirilməsinə xidmət edir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarları və həmin qərarlarda əksini tapan hüquqi müvafiq qərarlar Konstitusiyanın əsasları, onun aliliyi və birbaşa qüvvəsi, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəaları, habelə insan hüquqlarının və azadlıqlarının prioriteti prinsipi nəzərə alınmaqla formalaşdırılır.

Sözsüz ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarının yüksək hüquqi qüvvəsi onun bütün

vafiq normalarını əlaqəli şəkildə təhlil edərək belə nəticəyə gəlib ki, Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı qərarlarında nəzərdə tutulmuş “hərbi qulluqçu” müddəası hərbi tribunalların hakimlərini, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvlərini və onların aparatlarında xidmət etmiş hərbi qulluqçuları da əhtiva edir. Bu baxımdan Nazirlər Kabinetinin qeyd edilən qərarları ilə hərbi tribunalların hakimlərinə, hərbi kollegiyaya daxil olan Ali Məhkəmənin üzvlərinə və onların aparatlarında xidmət etmiş hərbi qulluqçulara 1994-cü il fevralın 1-dən “Hərbi tribunallar haqqında” qanun qüvvədə olduğu dövrdə istifadə olunmamış növbəti məzuniyyətə görə kompensasiyanın ödənilməsi istisna edilmir.

Şirvan Apelyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında qəbul edilmiş “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə əsasən, əmələ gələn istifadə hüququna xitam verilməsinə dair” 2016-cı il 29 mart tarixli Qərarında isə Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu əvvəlki qərarlarında formalaşdırdığı hüquqi mövqelərinə istinadla bir daha qeyd edib ki, mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması qanunçuluğun tələbinə cavab verməli, başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi məqsədilə tətbiq edilməli, mütənəsib olmalı və bu, konstitusiyaya hüququnun mahiyyətini dəyişməməlidir. Bu cür məhdudyyətin mümkünlüyü və onun xa-

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyətə başlamasından 18 il keçir

Ölkə Konstitusiyası qəbul edilərkən hüquqi dövlət quruculuğunun müasir tendensiyaları nəzərə alınaraq, Azərbaycanın hüquq sistemi üçün tamamilə yeni təsisatın - konstitusiyaya ədalət mühakiməsi orqanının yaradılması, bu təsisatın dövlət hakimiyyəti sisteminə yeni və rolunu müəyyən edilib. Bu, olduqca əhəmiyyətli hadisə idi.

1997-ci il oktyabrın 21-də “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edildi, 1998-ci il iyul ayının 14-də Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı ilə Konstitusiyaya Məhkəməsinin 7 hakiminin təyin edilməsi ilə və həmin il iyulun 18-də ulu öndər Heydər Əliyevin Konstitusiyaya Məhkəməsinin müstəqilliyini və hakimlərinin hüquqi statusunu təmin etmək məqsədilə imzaladığı fərmanla Konstitusiyaya Məhkəməsi rəsmən fəaliyyətə başladı.

Konstitusiyaya nəzarətinin səmərəli həyata keçirilməsi habelə bu institutun özünün təkamülünü nəzərdə tutur. İctimai inkişafın daim yenilənə meylləri bütövlükdə hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsini şərtləndirir, insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarının tam təmin olunması və vətəndaşların üzünə qoyulmuş vəzifələrinə yerinə yetirilməsi üçün zəruri şəraitin yaradılmasına cavabdeh olan dövlət strukturlarına qarşı əlavə tələblər irəli sürür. Digər tərəfdən, Azərbaycanda həyata keçirilən demokratikləşmə proseslərinin dərinləşdirilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinin hüquqi mexanizmlərinin daha da təkmilləşdirilməsi ölkəmizdə konstitusiyaya islahatlarının aparılmasını zəruri edib.

2002-ci il avqustun 24-də və 2009-cu il martın 18-də keçirilmiş referendumlar nəticəsində Konstitusiyanın mətninə əhəmiyyətli əlavələr və dəyişikliklər edilib. Konstitusiyaya islahatları digər sahələrlə yanaşı, Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyətini də əhatə edib, 2002-ci il avqustun 24-də keçirilmiş referenduma Əsas Qanunun mətninə edilmiş dəyişikliklər nəticəsində Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət etmək hüququ olan subyektlərin dairəsi genişləndirilib, Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkil (ombudsman), məhkəmələr və vətəndaşlar Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət etmək hüququ əldə ediblər.

Konstitusiyaya islahatlarının keçirilməsindən sonra Avropa Şurasının ekspert və mütəxəssislərinin iştirakı ilə hazırlanmış “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” yeni qanunun 2004-cü il 8 yanvar tarixindən qüvvəyə minməsi ilə Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyətində keyfiyyətə yeni mərhələ başlayıb. “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” yeni qanunda digər müddəalarla yanaşı, yeni subyektlər tərəfindən Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edilməsi və həmin müraciətlərə baxılması prosedurları da müəyyənləşdirilib.

Bu gün Konstitusiyaya Məhkəməsi geniş səlahiyyətlərə malik müasir konstitusiyaya nəzarəti orqanıdır. Qeyd olunan nəzarətin genişləndirilməsi normativ hüquqi aktların yeridilməsi dairəsi daxilidir. Bu da bütün qanunvericilik sistemində konstitusiyaya nəzarətini həyata keçirmək, Konstitusiyaya və qanun normalarının şərhini vasitəsilə hüququn inkişafı və hüquq təbiiyyətə təcrübəsinin istiqamətləndirilməsi baxımından olduqca əhəmiyyətli funksiyaların həyata keçirilməsi deməkdir.

Müasir dövrdə konstitusiyaya nəzarəti orqanlarının mühüm vəzifələrindən biri Konstitusiyaya normalarının müətimdə olaraq inkişaf etdirilməsi, onlara dinamizm qazandırılmasıdır. Bu yanaşma ilk növbədə belə bir zərurətdən irəli gəlir ki, dövlətin Əsas Qanunu bir tərəfdən siyasi sabitliyin təminatçısı kimi qəbul edilir, digər tərəfdən isə o, cəmiyyətin konkret hədəflərə yönəlməsi inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirir. Bu mənada Konstitusiyanın aliliyinin təmin olunması ictimai münasibətlərdə sabitliyin mühüm amili kimi çıxış edir. Bütövlükdə konstitusiyaya hüququnun in-

Burada mühüm məqam ondan ibarətdir ki, qeyd etdiyimiz kimi, yoxlanılan norma Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən məqsədamüvafiqlik nöqtəyi-nəzərindən deyil, Konstitusiyanın fəlsəfəsinə və prinsiplərinə uyğunluğu baxımından qiymətləndirilir. Beləliklə, Konstitusiyaya Məhkəməsi yoxlanılan normativ hüquqi aktı bütövlükdə və ya onun ayrı-ayrı hissəsini qüvvədən salmaqla Konstitusiyaya uyğunluq təşkil edən həmin normaları qanunvericilik sistemindən kənarlaşdırmış olur.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin mühüm səlahiyyətlərindən biri də Konstitusiyanın və qanunların şərh edilməsidir. Burada əsas məqsəd bu və ya digər normanın məzmununu aydınlaşdırmaqla onun real konstitusiyaya-hüquqi predmetini hüquq təbiiyyətçilərinin nəzərinə çatdırmaqdan ibarətdir. Bu zaman Konstitusiyaya Məhkəməsinin verdiyi rəsmi şərh hüquq normasının Konstitusiyaya uyğun olmayan hər hansı digər şəkildə tətbiqini mümkünsüz edir, onun tətbiqi qaydası dəqiqləşdirilir. Verilən rəsmi şərh vasitəsilə hüquq norması eyni zamanda müasir şərhə baxımından dolğunlaşdırılaraq təkmil formaya qəbul edilir. Bu isə geniş mənada hüququn tətbiqi təcrübəsinin konstitusiyaya hüququna müvafiq inkişaf etdirilməsi məqsədinə xidmət edir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyəti müddətində qəbul edilmiş qərarlar sırasında Konstitusiyaya və qanunların şərhinə dair çıxarılmış qərarlar xüsusi hüquqi çəkiyə malikdir. Belə ki, məhkəmə tərəfindən bugüncədə Konstitusiyanın və qanunların müxtəlif müddəalarının şərh edilməsinə dair 143 qərar qəbul olunub.

Artıq qeyd edildiyi kimi, fəaliyyətə başladığı ilk illərdə Konstitusiyaya Məhkəməsinə birbaşa fərdi şikayətlərin verilməsi nəzərdə tutulmurdu. Lakin “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” yeni qanunun 2004-cü ilin yanvarından qüvvəyə minməsindən sonra Konstitusiyaya Məhkəməsinə fərdi şikayətlər institutu fəaliyyətə başladı. Keçən dövrün təcrübəsi göstərir ki, Azərbaycan vətəndaşları öz hüquqlarının müdafiəsinin səmərəli vasitəsi qismində fərdi şikayət hüququndan kifayət qədər fəal istifadə edirlər. Konstitusiyaya şikayəti institutu insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinin, Konstitusiyanın aliliyinin təmin edilməsinin səmərəli formalarından biri kimi çıxış edir və Əsas Qanunun sadəcə deklarativ müddəalardan ibarət sənəd deyil, birbaşa qüvvədə olan normalar məcmusuna çevrilməsi baxımından olduqca əhəmiyyətlidir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin vətəndaşlar tərəfindən hər hansı formada, o cümlədən məhkəmənin rəsmi internet sahifəsi vasitəsilə elektron formada göndərilən şikayət, müraciət, ərizə və məktublara diqqətlə baxılır və müvafiq qaydada cavablandırılır.

Vətəndaşlar, habelə onların hüquqi nümayəndələri bir çox hallarda Konstitusiyaya Məhkəməsinə dəvət edilərək ətraflı və əlavə məlumat əldə etmək üçün dinlənir. Məhkəmə Aparatının əməkdaşları vətəndaşlara həmçinin şikayətin qanunvericiliyin tələblərinə uyğun şəkildə tərtib edilməsində praktiki və hüquqi yardım göstərirlər.

Qeyd edilməlidir ki, ölkəmizin sürətlə inkişafı hüquq sisteminin inteqrasiyasına da öz təsirini göstərir. Sivil dövlət kimi dünyaya bəli olan respublikamız universal, beynəlxalq hüquq dəyərlərinə sadiq olduğuna dair nümayiş etdirir. Odlur ki, son il ərzində Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edən vətəndaşlar öz mövqelərini Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə yanaşı, həmçinin Azərbaycanın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə təsbit edilmiş təminatlar ilə də əsaslandırmağa çalışıblar. Bu aspekt cəmiyyətdə hüquqi məariflənmə prosesinin inkişaf etməsinin göstəricisi kimi də qiymətləndirilə bilər.

Konstitusiyaya Məhkəməsi habelə qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri arasında səlahiyyətlər bölgüsü ilə bağlı mübahis-

hissələrinə, o cümlədən hüquqi mövqelərinə də şamil edilir, bəzən bu hüquqi mövqələr müstəqil əhəmiyyət qazanır. Konstitusiyaya Məhkəməsinin hüquqi mövqelərinin qüvvəsi onun qərarlarının hüquqi qüvvəsinə bərabər olduğundan və ümumi xarakter daşdığından, yalnız konstitusiyaya işinin predmetini təşkil etmiş hala deyil, hüququn mənbəyi kimi hüquq təbiiyyətə təcrübəsində rast gəlinən analogi hallara da şamil edilir və bu mənada həmin qərarlar hüquq təbiiyyətçiləri üçün əhəmiyyətli mənbə qismində çıxış edir.

Konstitusiyaya əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsi məhkəmə hakimiyyətinin ayrılmaz hissəsi olaraq öz fəaliyyətini digər məhkəmələrlə sıx əməkdaşlıqda həyata keçirir. Məhkəmələr tərəfindən keçən il ərzində Konstitusiyaya Məhkəməsinə daxil olmuş rəsmi müdafiəçilərdə hüquq təbiiyyətçiləri üçün mühüm məsələlərə toxunulub ki, onlara aydınliq gətirilməsi, açılmasına və yaxud rəsmi şərh edilməsi son nəticədə bir çox hallarda nəinki məhkəmələr üçün, eyni zamanda hüquq və mühafizə orqanlarının işi üçün praktiki fayda daşıyır.

Məhkəməmiz konstitusiyaya ədalət mühakiməsinin müasir tendensiyalarını davamlı olaraq izləyir və fəaliyyətində tətbiq edir. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq sazişlər, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ və xarici konstitusiyaya nəzarəti orqanlarının məhkəmə təcrübəsi öyrənilir və Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarlarında onlara istinadlar edilir. Bu, həm qanunvericilik sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi müvafiq beynəlxalq müqavilələrin tətbiq edilməsinin zəruriliyindən irəli gəlir, həm də məhkəmənin mövqeyinin daha da zənginləşdirilməsinə və düzgün əsaslandırılmasına xidmət edir.

Bugüncədə Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən ümumilikdə 324 qərar, o cümlədən fərdi şikayətlər əsasında 113 qərar qəbul edilib. Həmin qərarlar Konstitusiyanın aliliyinin təmin olunmasına, insan hüquqlarının və azadlıqlarının qorunmasına xidmət edir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarlarında ərizəçilərin pozulmuş hüquq və azadlıqlarının bərpası ilə yanaşı, hüquq və azadlıqlarının məhkəmə müdafiəsi, bərabərlik hüququ, mülkiyyət hüququ, əmək, mənzil, istirahət və sosial təminat hüquqları və s. mühüm məsələlərə dair hüquq təbiiyyətə baxımından əhəmiyyətli hüquqi mövqələr formalaşdırılıb.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu son qərarlarının biri olan Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) sorğusu əsasında qəbul etdiyi “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2012-ci il 28 sentyabr tarixli 217 sayılı və 2014-cü il 26 dekabr tarixli 399 sayılı qərarlarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 2016-cı il 2 iyun tarixli Qərarında Konstitusiyanın 37-ci maddəsinə, habelə Azərbaycanın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulan istirahət hüququ ilə əlaqədar formalaşdırdığı hüquqi mövqelərə istinadla bir daha qeyd edib ki, bu hüququn realizə etməklə fərdi əmək münasibətlərindən irəli gələn vəzifələrin icrasından azad edilir və bu vaxtdan istədiyi kimi istifadə edərək ilk növbədə öz mənəvi və fiziki qüvvələrinin, əmək qabiliyyətinin bərpası edilməsinə və sağlamlığının möhkəmləndirilməsinə nail olur. Bununla yanaşı, istirahət hüququnun digər vacib təyinatı şəxsiyyətin qabiliyyət və istedadlarının inkişafında və təkmilləşdirilməsində, şəxsi və ictimai həyatda iştirakının təmin edilməsindən ibarətdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu həmin qərarında 2001-ci il 30 noyabr tarixində qüvvədə olmuş “Hərbi tribunallar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və digər qanunvericilik aktlarının mü-

rakteri layiqli həyat səviyyəsi də daxil olmaqla konstitusiyaya əhəmiyyətli dəyərlərin müdafiəsi ilə şərtləndirilməlidir. Vətəndaşın sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsinin qayğısının dövlətin sosial sahədə konstitusiyaya məqsədləri sırasında göstərilməsi və Konstitusiyada heç kəsini qəşadığı mənzildən qanunsuz məhrum olunmasının mümkünsüzlüyünün müəyyən edilməsi mənzil münasibətləri sahəsində dövlətin siyasətini vacibliyinə və konstitusiyaya əhəmiyyətli olduğuna dəlalət edir. Buna görə konstitusiyaya əsasları dövlətin mənzil siyasəti üzrə qəbul edilən qərarlar Konstitusiyadan irəli gələn şərtlərə riayət olunmaqla mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması üçün əsas kimi çıxış edə bilər. Lakin hər bir halda belə məhdudluqlar qısqıncı qoyulmuş məqsədə əqlabən şəkildə mütənəsib olmaqla mülkiyyətçinin üzünə fərdi və həddən artıq yük qoymamalıdır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu həmin qərarında Mülki Məcəllənin 228.1-ci və 228.2-ci maddələrinə əsasən əldə olunan istifadə hüququ ilə əlaqədar qeyd edilən, bu hüququn öz sahibinə yalnız aid olduğu yaşayış sahəsindən şəxsi ehtiyacını qarşılamaq imkanını təmin edir (yaşayış sahəsindən fayda götürmək, yeni əvəzlə olaraq başqalardan istifadəsinə vermək imkanını təmin etmir). Yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ olan şəxs, mülkiyyətçi də daxil olmaqla, istənilən şəxsdən həmin yaşayış binasına olan hüququnun pozulmasını aradan qaldırmaq tələb edə bilər. Bu hüquq başqa şəxslərə özgeninkiləşdirilə bilməz və vəərəsəlik qaydasında vəərəsələrə keçmir.

Bu maddənin məzmununa görə, ailə üzvlərinin yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun əmələ gəlməsi üçün iki təməl şərtin - yaşayış binasının tərkib hissəsini mülkiyyətçisi ilə birgə yaşayan şəxslərlə onun arasında etibarlı ailə əlaqələrinin mövcudluğu və yaşayış sahəsinə olan ehtiyacını bu mülkiyyətçinin evindən istifadə etmək qarşılaşmaq məcburiyyətində olmasının tələb olduğunu qeyd edən Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu bu əsasları aradan qaldırdığı andan mülkiyyətçinin iradəsinə zidd olaraq yaşayış sahəsindən keçmiş ailə üzvlərinin istifadə etməsinin hüquqi cəhətdən əsassız olması qənaətinə gəlib.

Plenum həmçinin müraciətdə qaldırılan məsələnin konstitusiyaya əhəmiyyətini nəzərə alaraq qeyd edib ki, məhkəmələr Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə əsasən, əmələ gələn istifadə hüququna xitam verərək hər bir halda müvafiq hüquq münasibətlərinin bütün iştirakçılarının hüquq və maraqlarının ədalətli və əqlabən tarazlığını gözləyərək, konstitusiyaya hüquqlarının əsassız və həddindən artıq məhdudlaşdırılmasından qorunmasını təmin edirlər. Buna görə də məhkəmələr tərəfindən bu mübahisələrə baxılarkən işin faktiki halları daqiqli müəyyənləşdirilməli və arasıdırılması, o cümlədən yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ həyata keçirilmədikdə, onun səbəbləri aydınlaşdırılmalı, bu xüsusat digər hallarla birlikdə mərcmü qaydada tədqiq olunmalı və məhkəmənin müvafiq qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırılmalıdır. Bu mənada xüsusilə qeyd olunub ki, keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış sahəsindən istifadə etmək zərurətini mütəmaddən baxımına qaydıraraq, mülkiyyətçinin və digər mənzil sakinlərinin onun bu hüquqdan istifadə etməsinin mümkünsüz etdiyi qərarında əsaslandırıl